

วันที่ ๑ สิงหาคม ๑๙๔๘ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๒๖ หน้า ๙๖๒

แผนกศึกษา มณฑล

ด้วยได้รับพิชิต พระศิริธรรมมณี เจ้าคณะ มณฑล นครศรีธรรมราช
ที่ ๑/๑๑ ลงวันที่ ๑ มิถุนายน ค.ศ. นี้ นำส่ง รายงาน การคณะ การพระ
ดำดนาแต่ การ ศึกษา ใน มณฑล นคร ศรีธรรมราช ซึ่งได้ ไป ตรวจ
จัดใน ค.ศ. ๑๙๔๗ มาฉบับหนึ่ง มีความ เด็ดขาด แจงอยู่ใน รายงานของ
พระศิริธรรมมณี ดังต่อไปนี้

วันที่ ๒๘ เมษายน ร.ศ. ๑๙๔

ฮาทมภาพ พระศิริธรรมมณี เจ้าคณะ มณฑล นครศรีธรรมราช
ขอ ประทาน ทำรายงาน ตรวจจัดการ ศึกษา มณฑล นครศรีธรรมราช ประจำ
ค.ศ. ๑๙๔๗ ยื่น ต่อ ท่าน พระยาวิสุทธสุริยศักดิ์ ปลัด ทูล ของ
เพื่อได้ นำเสนอ ต่อท่าน เจ้า พระยาวิฆิตตวงษ์วุฒิไกร เลขาธิการ กระทรวง
ธรรมการ ตามที่ได้จัดเป็น ๓ แผนก คือ การคณะ การดำดนา
การศึกษาตาม เคย การ ที่ ยัง ตรง กัน อยู่กับ ค.ศ. ก่อน นั้น จะไม่ ต้อง ก่อตัว
จะ เฉพาะ ก่อตัว แต่ที่ แปรตก แต่การ เปลี่ยนแปลง ดัง จะ แจงต่อไปนี้

การ คณะ

การ คณะในเมือง นครศรีธรรมราช พระครูหมื่นเจดียนุรักษ์ (เนียม)
เจ้าคณะ เมือง ถึง แก่มรณภาพเสีย เมื่อ เดือน มิถุนายน ค.ศ. ๑๙๔๗ ได้จัด
พระครูศรีสุธรรมรัต (เอียด) เจ้าคณะ แขวงอำเภอ เมือง ให้ว่าที่เจ้าคณะ

เล่ม ๒๖ หน้า ๕๖๓ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑ สิงหาคม ๑๒๘๘

เมือง อยู่ เห็นว่า พระครู เจ้าคณะเมือง การ เจ้าเมืองดี จึงได้นำตัว
เข้ามารับ พระ ราช ทาน ดัชนีญา บัณฑิต เป็น พระ ครู เหม เติดยนุรักษ์
เจ้าคณะ เมือง ต่อไป เจ้าคณะเมือง เจ้าคณะแขวงยังคงเดิม มีวัด ๒๘๗ วัด
พระสังฆ ๑๘๓๕ รูป เจ้าคณะ ๔๕๖ รูป ศิษย์วัด ๒๙๑๑ คน
วัดที่มีวิสุตคาม ๑๑๒ วัด อิมตฌาย์ ๒๒ รูป ราย เติดยนุ
แจ้ง อยู่ ใน บาญชีแล้ว อธิการมี ๒ เจ้าเมือง เจ้าคณะ เมือง พร้อม
ด้วย เจ้าคณะ แขวง พิจาณาเสด็จเมืองแล้ว

การบ้าน

การ ดำเนิน ใน เมือง นี้ ถึง ภาชนะ ความ ปฏิบัติ ของ ภิกษุสามเณร
ยังคง ที่ อยู่ มีความ ปรารถนา ด้วย เจ้าเมืองหนึ่ง คือ พระ สังฆ ที่ เป็น มหานิกาย
ขอ ห่ม ผ้า แหวก อย่าง ขวรมยติ ๒๐๐๐ จน ถึง ใช้ ดัง จักรวรรดิสังฆาภิ
ต้อง ชัน ดัด นาค เปติยน ฉายา วันแต่มีฉันทาตังตระพาย กับสัตว์มนต์
เป็น สังโยคเท่านั้น ข้อ ปฏิบัติ อื่น ๆ คัดถ่าย ขวรมยติ มาก ชัน ที่ ดุ
พระภิกษุ ที่ รับเงินทองด้วยมือ เองก็ไม่ปรากฏ เก็บจนจะกล่าว ว่าไม่มีได้
แต่ใน ส่วน พระ ภิกษุ มหา นิกาย ที่ ห่ม ผ้า แหวก อย่าง ขวรมยติ นั้น
ขาดมภาพได้ว่า กล่าว ชัน แจง โดย ความ ถ่ม่อม หลาย รูป แล้ว เพื่อ
จะมี ให้ ขอ ทำ เช่น นั้น ภาย หลัง ยัง ได้รับ ข่าว ปรากฏ ว่า เมื่อ ดับ ห
ดับคา เจ้าคณะ มณฑลไป แล้ว ขอ ก็ ยัง ประ พฤติ อย่าง นั้น อยู่ เสมอ

วันที่ ๑ สิงหาคม ๒๕๕๘ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๒๒ หน้า ๕๖๔

ครั้นจะบังคับห้ามปรามโดยอำนาจ ก็คิดเกรงว่าถ้าความประพฤติ
ของเขตรง คือ ขรรคมวินัย อยู่แล้ว ก็เท่ากับกับห้ามเสียไม่ให้
ภิกษุ ประพฤติ ตามวินัย เพราะ ว่าบรรดา ขรรคมวินัยทั้ง ปวง นั้น
พระ พุทธ เจ้า ทรง บัญญัติ มา อนุญาต ไม่ได้ เหนาะ แต่ภิกษุ พวกรูปใดคนหนึ่ง
เพราะ ฉะนั้น ฮาตม ภาพ ค่อง นิ่ง หลับหู หลับตาไป พดาง ก่อน ต่อ เมื่อ มี
เงืงน สาย แด หนทาง อันใด ที่ สัมควร แล้วจะ ได้ จัดการ ให้ เป็น ไป ตาม เงืงน
สาย แด หนทาง นั้น

แต่ใน ส่วน สัปบุรุษ ชาว บ้าน ผู้ กิริยา เป็น ผู้ มี ศรัทธา มาก ขึ้น
ด้วย ได้ เห็น ผู้ รักษา ศีล อุบาสก มาก ขึ้น มี วัด ที่ ได้ ทำ มา ขมบูชา
แต่ วิสาขะ บูชา ๘ วัด ชาวบ้าน ได้ ออกทุน แด ถอด แรง ช่วย อุดหนุน
พระ สังฆ์ ให้ ได้ สว่าง ฐิติวิหาร การ เปรียบเทียบ ขึ้น ได้ หลาย วัด

ใน วัด พระบรมธาตุ นั้น พระครูสุวิจิตรวิหารการ (นิ่ม) ได้ จัด การ ปฏิสังขรณ์
วิหาร หลวง มา นาน บรรจบ ๑๖ ปีเศษ แล้ว ยัง ไม่ เป็น อัน ที่ จะ ดำเนิน
ได้ ท่าน พระยาศรีธรรม บริรักษ์ ผู้ว่าราชการ เมือง ได้ เป็น พระ
ช่วย อุดหนุน มา ตั้ง แต่ ศักก่อน มา จน ถึง ศักนี้ ก็ ยัง ไม่ สำเร็จ เพราะ เป็น
ของใหญ่ แต่ ท่าน ได้ ซ่อมแซม สถานที่ ใน วัด พระบรมธาตุ นั้น คือ
วิหาร พระธรรมศาลา ๑ วิหาร พระม้า ๑ วิหาร พระศรีธรรมโศก ๑ วิหาร
พระเหม ชาดา ๑ วิหาร เขียน ๑ ให้ ช่าง เกตุยง ปูน ฝาผนัง ใหม่ ทำ

ประตู่หน้าต่างใหม่ บันไดใหม่ ทำเพดานใหม่ ให้เป็นที่สะอาด
เรียบร้อยดีชั้่นมาก แต่ได้สร้างตู้กระจกโต ๆ หกตู้มาตั้งไว้ ในวิหาร
เขียน สำหรับเก็บเครื่องพิพิภภัณฑ์ที่พระครูเจ้าคณะ นำมาตั้งไว้ บูชา พระ
บรมธาตุ ดงตงามดี ก็อบจะ นับว่าเป็นโรง พิพิภภัณฑ์น้อย ๆ ได้แห่งหนึ่ง
การศึกษา

การศึกษาในเมืองนี้ ส่วนภาษามคธ มีผู้เฒ่าเรียนอยู่บ้าง คือ
วัดท่าโพธิ์ ๑ วัดจันทาราม ๑ วัดท่ามอญ ๑ วัดวัง ๑ วัดพระนคร ๑
วัดเพ็ชรวิภิก ๑ วัดกตาง ๑ วัดหูล่อง ๑ วัดบ้านใหม่ ๑ มีผู้เฒ่า
เรียนแห่งละ ๕ — ๖ คนบ้าง แห่งละ ๒ — ๓ คนบ้าง ที่มีความรู้
อย่างสูง ก็เพียง คัมภีร์ ธรรมบท แต่มงคลทิปนีเท่านั้น

ในส่วนภาษาไทย มีโรงเรียน ๑๖ โรง คือ

- ๑ โรงเรียน ศรีธรรมราช วัดท่าโพธิ์ ตำบล ท่าซึก มีนักเรียน ๒๐๓ คน
ครู ๖ คน
- ๒ โรงเรียน วัด พระ นคร ตำบล ประตู่ไชยใต้ มีนักเรียน ๑๓๔ คน
ครู ๕ คน
- ๓ โรงเรียน วัด นำ ราหู ตำบล ประตู่ไชยใต้ มีนักเรียน ๓๕ คน
ครู ๑ คน
- ๔ โรงเรียน จักรานุกูล วัดบ้านกือ ตำบล บ้านเกาะ มีนักเรียน ๕๑ คน
ครู ๑ คน

วันที่ ๑ สิงหาคม ๑๙๔๘ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๒๒ หน้า ๙๖๖

๕ โรงเรียน กระเชตรา พิธิจัน วัดพิศาคต นฤมิตรำบต ร้อน พิบูลย์ มี
นักเรียน ๗๑ คน ครู ๓ คน

๖ โรงเรียน นิตยาภิรมย์ วัดโคกหม้อ อำเภอทุ่งสร้าง มีนักเรียน
๔๙ คน ครู ๑ คน

๗ โรงเรียน วิทยาคมนาควงษ์ วัดวังม่วง อำเภอฉวาง มีนักเรียน
๔๕ คน ครู ๑ คน

๘ โรงเรียน พิพากพิทยากร วัดเสาชงทอง อำเภอปากพนัง มี
นักเรียน ๔๐ คน ครู ๑ คน

๙ โรงเรียน วัดบางพระ ตำบลปากแพรก อำเภอปากพนัง มี
นักเรียน ๔๐ คน ครู ๑ คน

๑๐ โรงเรียน วัดท่าซอม ตำบลท่าซอม อำเภอพังไกร มี
นักเรียน ๖๐ คน ครู ๒ คน

นักเรียนในโรงเรียนทั้ง ๑๐ ตำบลนี้ ครั้นต้นปีได้มาสอบได้ความรู้ที่
โรงเรียนศรีธรรมราชแห่งเดียว มีจำนวนได้ตกแจ้ง อยู่ในบัญชีแล้ว

เมืองสงขลา

การคณะ

การคณะในเมืองสงขลา พระครูรัตนโมลี เป็นเจ้าคณะเมือง
เมื่อเดือนมกราคม ศก ๑๒๗ พระครูนวนเจ้าคณะแขวงอำเภอเมืองเป็น
อาพาชหนัก จนถึงกับตาดีกขาบทย่อย จึงได้จัดให้พระสมุห์เอียดวัดแจ้ง

เล่ม ๒๒ หน้า ๙๖๗ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑ สิงหาคม ๑๙๓๘

ให้ว่าที่ เจ้าคณะ แขวง อำเภอ เมือง ต่อไป เจ้าคณะ แขวง นอก นั้น
ยังคง ที่ เมือง นี้ มี วัด ๑๙๙ วัด พระสงฆ์ ๑๙๗๕ รูป
ตามเนร ๓๒๗ รูป ศิษย์วัด ๑๙๙๖ คน วัด ที่มี วิสุทธคาม ๑๔๔ วัด
อุปัชฌาย์ ๑๘๘ รูป มี ราย เลื่อยด แจ่ง อยู่ใน บานูชี่แก้ว อธิการณ์
มี ๒ เรื่อง เจ้าคณะ เมือง พิจารณา เสร็จ ไป แล้ว

การ ดำสนา

การ ดำสนา ใน เมือง นี้ ตั้งแต่ ตู ภิกษุ ตามเนร แด สัปบุรุษ ปฏิบัติ ยัง
คง ที่ อยู่

การ ศึกษา

การ ศึกษา ใน เมือง นี้ ส่วน ภาษา มคธ มี ผู้ เถา เรียน อยู่ บ้าง คือ
วัด มัชฌิมาวาศ์ ๑ วัด ตอน แຍ ๑ วัด แจ่ง ๑ วัด ภูผา เบิก ๑ มี ผู้ เถา
เรียน อยู่ แห่ง ละ ๒ - ๓ คน มีความรู้ เพียง คัมภีร์ ชรรวมบท เท่านั้น

ใน ส่วน ภาษา ไทย โรงเรียน มหาวิชราวุธ ตั้ง อยู่ ที่ ตำบล หดัก เมือง
มี นักเรียน ๑๘๙ คน ครู ๕ คน สอบได้ ได้ ตก แจ่ง อยู่ใน บานูชี่แก้ว

เมือง พัทลุง

การ คณะ

การ คณะ ใน เมือง พัทลุง พระ ครู อริยสังวร เป็น เจ้า คณะ เมือง
พระครู กาแก้ว เป็น เจ้า คณะ แขวง อำเภอ เมือง ถึง แก่ มรณะ ภาพ เดี่ย เมื่อ
เดือน มกราคม ศก ๑๒๗ ได้ จัด ให้ พระ กษัตรา ว่า ที่ คณะ แขวง อำเภอ นั้น
ไป พดาง ก่อน กว่า จะ จัด ตัว ได้

วันที่ ๑ สิงหาคม ๑๒๘๘ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๒๖ หน้า ๙๖๘

พระครุการรามว่า คณะ แขวง อำเภอ ปาก พยุห พระครุกา เดิม ว่าคณะ
แขวง อำเภอ ทเด น้อย

รวมทั้ง ๓ แขวง มีวัด ๑๑๔ วัด พระสงฆ์ ๖๘๔ รูป สามเณร
๓๒๕ รูป ศิษย์วัด ๑,๓๐๒ คน มีวัดสูงคาม ๕๑ วัด ขุนขนิมมี ๕ รูป

การสำสดนา

การสำสดนาในเมืองนี้ ตั้งแต่ พระอริยกระวี (เซ่ง) ออก มา อยู่
ได้ส่งสอนภิกษุสามเณร ทั้งตั้งปบุรุษชาวบ้านให้มีความ เดื่อมใสขึ้น กว่าแต่
ก่อนมาก ในสภนี้ มีวัด ที่ได้ทำ วิสาขบูชา แด มาฆบูชา ถึง ๔ วัด
แต่ก่อนไม่มีใคร ทำ นอกจาก วัดธรรมยุติ

การศึกษา

ในเมืองนี้ ส่วน ภาษา มคอ วัด คงคา สวัสดิ์ พระ อริย กระวี
เปน อาจารย์ มีภิกษุสามเณรได้เด้าเรียน อยู่ ๘ รูป วัดวัง พระประเสริฐ
เปน อาจารย์ มีภิกษุเด้าเรียน อยู่ ๖ รูป

ส่วน ภาษาไทย โรงเรียน อภยานุกูล ตั้ง อยู่ ที่ วัดวัง ตำบล ตำบ่า
มีนักเรียน ๙๐ คน มีครู ๓ คน จำนวน นักเรียน เข้าสอบได้ได้คก
แจ้ง อยู่ใน บาญชีแล้ว

รวมใจ ความ ของการศึกษา มณฑลนี้ ตั้งเกิด ดูเห็นว่ามีความเจริญ
มาก เปน ด้วย ขุนจรุจชวณะภูน (ออก) ข้าหลวง ขรรฆการ แด ครู

เล่ม ๒๖ หน้า ๙๖๙ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑ สิงหาคม ๑๒๘๘

ผู้ช่วยเอาไว้ได้โดยแข็งแรง ผลดี เบียดกันไป ตรวจตรา ดูแล การ เล่า
เรียนในโรงเรียน ตาม อำเภอ แด ตำบล นั้น ๆ อยู่ เมือง ๆ ทั้ง ได้ ชี้แจง
แนะนำ การ ศึกษา ชั้น มุต แก่ พระสงฆ์ ใน วัด นั้น ๆ ให้ สอน เด็ก ใน วัด นั้น ๆ
ตาม แบบ แผน ที่ได้ แจก ไว้ แล้ว นั้น ด้วย เมื่อ มอง ดู การ ใน สัมมัย นี้ เห็น
ได้ ว่า การ ศึกษา ยัง กำลัง ดำเนิน ชันสู่ ทาง เจริญ อยู่ โดย ตำบล

อาตมภาพได้ ออกไป ตรวจ จัดการ คณะ แด การ สำนึก การ ศึกษา ใน
หัว เมือง มณฑล นี้ แด ได้ สั่ง สอน ประชุม สน ให้ เต็ม ไปได้ ใน
พระพุทธานุภาพ จน เต็ม กำลัง ความ สามารถ ให้ ดำเนิน ไปได้ เพียง เท่า นี้
นั้น เพราะ อาไศรย พระบรมเชษฐานุภาพ ราชูปถัมภ์ ขอ ถวาย พระราชกุศล
แด่ สัมเด็จพระบรมบพิตร พระราชสมภาร เจ้า ผู้ ทรง พระคุณ อัน มหา ประเสริฐ

(ลงนาม) พระศิริ ธรรมมณี

บัญชีจำนวนนักเรียนแต่ละครู ศก ๑๒๗

เลขที่		นามโรงเรียน	จำนวนนักเรียน	จำนวนครู	ตำบล	ทนายเหตุ
ทั่วไป	เฉพาะ					
		เมืองนครศรีธรรมราช				
		อำเภอเมือง				
๑	๑	ศรีธรรมราช	๒๐๓	๖	ท่าซึก	
๒	๒	ราชอุฎคังวิทยา	๑๓๔	๕	ประคองไชยใต้	
๓	๓	วัดหน้าราหู	๓๕	๑	” ”	
๔	๔	จักรานุกต	๕๑	๑	บ้านเกาะ	
		อำเภอปากพนัง				
๕	๑	พิพากพิทยากรณ์	๔๐	๑	ปากพนัง	
๖	๒	วัดบางพระ	๔๐	๑	ปากแพรก	
		อำเภอพังไกร				
๗	๑	วัดท่าชอม	๖๐	๒	ท่าชอม	
		อำเภอฉวาง				
๘	๑	วิทยาคมนาควงษ์	๔๕	๑	ฉวาง	
		อำเภอทุ่งสรวง				
๙	๑	นิตยาภิรมย์	๔๙	๑	โคกหม้อ	
		อำเภอ ร่อน ภูมิบุตร				
๑๐	๑	กระเซตราวพิสิจน์	๗๑	๓	ร่อนพิบูลย์	

เลขที่		นามโรงเรียน	จำนวนนักเรียน	จำนวนครู	ตำบล	หมายเหตุ
หมู่	คณะ					
๑๑	๑	เมืองพิทลุง อำเภอเมือง อภยานุกูล เมืองดงขต อำเภอเมือง	๕๐	๓	ตำบล	
๑๒	๑	มหาวิทยาลัยราชภัฏ	๑๘	๕	หลักเมือง	

บัญชีนักเรียนที่สอบไล่ได้ตก คก ๑๒๗

เลขที่	นามโรงเรียน	ชั้น	เข้าสอบได้	ได้	ตก	หมายเหตุ	
๑	เมืองนครศรีธรรมราช	๑	๔๓	๑๗	๒๖		
		๒	๔๙	๒๖	๒๓		
		๓	๔๒	๒๔	๑๘		
		ประถม	๓๔	๑๕	๑๙		
	๒	ราชครู มดุง วิทยา	๑	๔๒	๑๑	๓๑	
			๒	๒๐	๙	๑๑	
			๓	๑๕	๖	๙	
			ประถม	๑๓	๓	๑๐	
	๓	ฉัตรนำราหู	๑	๑๒	๒	๑๐	
			๒	๙	—	๙	
๓			๙	๒	๖		
ประถม			—	—	—		
๔	ฉัตรานุกุด	๑	๙	๑	๗		
		๒	๗	๔	๒		
		๓	๘	๑	๓		
		ประถม	๖	—	๖		

เลขที่	นามโรงเรียน	ชั้น	เข้าสอบได้	ได้	ตก	หมายเหตุ
๕	<u>อำเภอ ปาก พันธ์</u> พิพากพิทยากรณ์	๑	๑๕	๗	๘	
		๒	๖	๖	—	
		๓	๒	๒	—	
		ประถม	—	—	—	
๖	วัด บาง พระ	๑	๒๓	๓	๒๐	
		๒	๓	๑	๒	
		๓	๔	๑	๓	
		ประถม	—	—	—	
๗	<u>อำเภอ พังไกร</u> วัด ท่า ช่อม	๑	๑๐	๕	๕	
		๒	๑๔	๑๑	๓	
		๓	๔	๒	๒	
		ประถม	๕	๑	๔	
๘	<u>อำเภอ หนอง</u> วิทยาคม นาควงษ์	๑	๒๑	๕	๑๒	
		๒	๑๔	๑๑	๓	
		๓	๖	๓	๓	
		ประถม	๔	—	๔	

เลขที่	นามโรงเรียน	ชั้น	เข้าสอบได้	ได้	ตก	หมายเหตุ
๑๙	กระเขตราพิศิจน์		อำเภออ่อนพิบูลย์			
		๑	๑๘	๕	๑๓	
		๒	๑๓	๖	๗	
		๓	๑๐	๕	๕	
		ประถม	๙	๓	๖	
๑๐	นิตยาภิรมย์		อำเภอทุ่งสง			
		๑	๑๑	๕	๖	
		๒	๙	๓	๕	
		๓	๕	๑	๓	
		ประถม	—	—	—	

เล่ม ๒๖ หน้า ๙๗๕ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑ สิงหาคม ๑๙๑๘

เลขที่	นามโรงเรียน	ชั้น	เข้าสอบได้	ได้	ตก	หมายเหตุ
๑๑	อภัย นุกูล	๑	๑๖	๙	๙	
		๒	๓๗	๑๐	๗	
		๓	๘	๓	๔	
		ประกรม	๘	๓	๔	
๑๒	มหาวิชราวุธ	๑	๔๕	๙	๓๖	
		๒	๔๗	๒๓	๒๔	
		๓	๒๔	๑๔	๑๑	
		ประกรม	๓๗	๑๑	๖	

กระทรวงธรรมการได้นำความ กราบ บังคม ทูล พระกรุณา ทราบ
 ฝ่า ตของรฐี พระบาท แล้ว ทรง อนุมัติใน ส่วน กุดัด นั้น ด้วย
 วันที่ ๑๗ กรกฎาคม รัตนโกสินทร์ คี ๑๒๕๘
 (ลงนาม) เจ้าพระยาวิชิตรวงษ์วุฒิไกร